

LA REVISTA

QUADERNS DE PUBLICACIO QUINZENAL

ANY XI. NUM. CCXXIII — Gener I — MCMXXV

Preu: 50 cèntims

SUMARI

—Moralitats i Pretextos, per J. M. López-Picó.—A la font de les idees, per A. Esclasans.—Kant i la cultura catalana, per Joaquim Xirau Palau.—*Poesia catalana*: Somni en l'illa, Cançó, Epígrama, per Alexandre Plaia.—El balanç d'un quart de segle: Lo que fou «Joventut», per Lluís Via.—Almanac.

ADMINISTRACIÓ: RAMBLA DE CATALUNYA, 125

BARCELONA

"Els Nostres Classics"

Biblioteca de divulgació
dels antics autors catalans

4 volums anuals de 160 pàgines
acuradament editats

Subscripció:

Edició corrent 14 pessetes anuals
Edició en paper de fil 48 pessetes anuals
Exemplar solt 3'75 pessetes

Lloc de subscripció:

LLIBRERIA ITALIANA
Rambla de Catalunya, 125

Societat Catalana d'Edicions

Administració:

Llibreria Puig i Alfonso
Plaça Nova, 5
BARCELONA

Venda a totes les llibreries

La Nouvelle Revue Française

3 Rue de Grenelle

PARIS (VI)

IL CONVEGNO

Rivista di letteratura
e di arte

Via Borgo Spesso 7
MILANO

La Revue de Genève

Directeur: Robert de Traz

Pour tous renseignements s'adresser
à la S. A. des Editions «Sonor»

46 rue du Stand
GENÈVE

INTENTIONS

7, RUE DE L'ODÉON

PARIS (6)

LA REVISTA

QUADERNS DE PUBLICACIÓ QUINZENAL

ANY XI. NUM. CCXXIII — GNER I — MCMXXV

Aquest número
ha sigut passat
per la
censura militar

MORALITATS I PRETEXTOS

UP-TO-DATE (II)

Sota un títol orejat, bategant i lluminós de conte de fades, *El Príncep Jaffar*, gronxa Georges Duhamel la fatiga de les nostres hores estèrils de l'anàlisi.

Quin degotall guardava el pou eixut dels nostres cors clivellats, que encara hi fresquegen els mots del poeta i encara hi lluen les imatges eternes?

O és només una il·lusió de la set?

Veu's aquí, obrint, sense recerca prèvia, el llibre:

«El cheik admira els francesos. Si li demano la invenció que més el meravella de totes les nostres invencions, ell respon sense pensar-s'hi:

—El telèfon.

—I perquè?

—Perquè parla totes les llengües.»

«—Tu qui viatges sempre, diu Zarah la petita serventa, arribat al país del qual sou filla.

—On és.

—Allà baix.

—Com s'anomena.

—S'anomena el meu país. Ves-hi i visita la meva àvia, la qual et donarà mantega.

—On la trobaré?

—A casa seva. Tothom la coneix.

—Digas-me el seu nom.

—Ja et dic que tothom la coneix.»

«Sota els tarongers de Nebeul ens hem barallat. Tu afirmaves que les taronges son il·luminades per dins. Jo començo de creure que tenies raó.»

«...Tornant, a mitja nit, dins la estepa hem vist els llums d'una ciutat inconeguda: no era sinó un remat de cabres els ulls meravellats de les quals reflexaven la lluïssor dels nostres fars.»

«Un dia t'he mostrat, de lluny, el més estrany dels ocells. Anava a volar... Recordes aquell camell carregat, com d'un plomatge, de palmes?»

Veu's aquí, encara, cap al final: «M'havia perdut. Havia vagabundejat llargament dins una ciutat llunàtica l'atzar de la qual m'encisava i

em desesperava a l'ensem. Havia vist cares noves, milers de rostres d'homes. M'havia passejat entremig de les colles, admirat els mariners, observat els artesans. No comprenia llur llengua. No podia compartir llur joia; llurs rialles, adés em distreien, adés m'exasperaven. Llur música encisava els meus somnis i martiritzava les meves orelles. Llur minestra m'inspirava horror i curiositat. Llur vestit, em semblava graciós i absurde; llur aspecte bàrbar.

M'havia perdut. Anava a l'atzar, refent les meves passes i els meus comentaris i embullant-me el camí. Es feia fosc.

Aleshores vegí arredoçat a un mur, un home qui plorava darrera el seu colze plegat.

Plorava com tothom. Els sanglots li sorollaven les espatlles i per tal d'aguantar-los millor, gemegava, ai! profundament i sordament.

Esguardant aquest home, he retrobat el meu camí. Tot m'era familiar, fins l'empedrat del carrer, fins l'alè dels rierols. Unes passes més i seré a casa.

Viatge! Desig de canviar de lloc dins l'espai i dins el temps! Esser més jove, ésser més vell, ésser més enllà, ésser arreu. Passió de fugir. Orgull de retrobar-se. Esser jo mateix amb sorpresa. Mesura curulla del viatge. Esser un altre! Emmatllevar les raons de viure a la seductora fantasma de la mort.»

Plens de la imatge d'aquest home qui plorava com tothom i desitjosos que el seu record ens faci trobadís sempre, i més si el perdiem, el nostre camí d'homes, ens arriba el llibre de poemes de Josep Maria de Sagarra *Cançons de totes les hores*.

La societat dels homes s'acorda millor a l'hora de la joia. Ens apleguem per riure en companyia. Ens allunyem i estem tristos. ¿Perquè ens fa tanta por la presència dels homes que ploren com tothom?

En Sagarra sembla que vulgui deixar-nos camí de les soledats doloroses de les ànimes madores però tanmateix la rialla és tan fàcil i la companyia de les colles platxerioses tan temptadora que el fa tornar sempre. Moviment repetit, moviment banalitzat; però, ¡quina llum d'or

inalterable i quina puresa de so d'espai net quan el poeta endevina l'indret on trobaria l'home qui plora i potser ell mateix seria aquest home!

La literatura dels joves, ofereix aquesta dualitat arreu del mon.

Ara mateix en l'estudi de Pierre Dominique: *Quatre hommes entre vingt* trobem aquesta divisa de Paul Morand: *On est dans la vie pour jouer* i de seguida aquesta altra de P. Drieu La Rochelle: *Pas de repos a travers l'éternité*.

I en el *Manifeste du Surrealisme* d'André Breton (contradit a l'endemà per l'*Instantanisme* de Francis Picabia) és demanada *una miqueta de meravella que fecundi les obres inferiors les quals participen de l'anècdota*.

L'anècdota d'En Sagarra és el contentament de la colla riallera. La meravella que el poeta cerca és el plor dels homes i el seu plor.

Som un xic lluny de totes les hores perquè el poeta no acaba de trobar la seva hora, la més difícil de totes però també la més generosa; la més esquerra però també la més íntima; la més sola però també la més ritmada sota el respir de Déu.

De totes les altres hores, En Sagarra en copia preferentment la natura. I la natura se li tornarà monotonía. Ja ho digué Lucreci (el nom no pot ésser sospitós): *Eadem sunt omnia semper*.

Enuig de la dispersió de les il·lusions sensuals; cansament de la facilitat sobirana de les més altes dots que ens sembla vorejar l'alexan-

drinisme de vegades si fós possible que l'hora dels diletants s'anticipés a l'hora de la plenitud.

L'home de benestança mal cenyida de tant folgada, (així Cèsar anecdòtic), no és massa fidel a la *pura et incorrupta consuetudo* del seu estil (així Cèsar escriptor). La remor de darra la clavellina deixa sense voluntat de triar el crit del poeta quan demana:

No sents, cor meu, quin plorà i quin cantà?

I En Sagarra s'acontenta de passar cantant menyspreant la gran victòria el secret de la qual li diria el *gran silenci de la nit* si de veres reposés en la *balma fosca del seu pit*.

L'home qui plora és dins la nit que millor el trobarem. Però no tot són plors dins la nit. Hi ha també la joia pura. I més endins encara aquella harmonia del dol i de la joia que és el pensament. *Quins pensaments, quins pensaments, Franciscal*, digué una vegada En Sagarra i després comentava que no havia dit res.

I nosaltres gosem contradir-lo afirmant-li que aleshores la seva *soledat del cor, mirada desperta* obrirà la totalitat de les hores per tal com és sabut que els pensaments del poeta son el seu calendari i que, plé de pensament, de cara al paisatge, de cara al mudament de totes les hores, el poeta, a força d'expansió—(d'Emerson a Nietzsche es substantivitzen aquests conceptes)—estimarà la forma i el límit i cada home li serà tots els homes i sota la màscara dels homes comprendrà tot l'univers.

J. M. LÒPEZ-PICÓ

**Aquest número
ha passat per la
censura militar**

A LA FONT DE LES IDEES

Prosseguint, doncs, el muntatge del Sistema, i havent parlat ja de les imatges, avui caldrà parlar de les idees.

Espanta i revolta, veritablement, la actual subversió de valors intel·lectuals a Catalunya. Constructors com són d'una tradició, primitius conscients, successors de primitius inconscients, simples dibuixants de plànols més que no pas arquitectes de les nostres disciplines literàries, cadascú de nosaltres porta a coll el carreu que li ha tocat en sort, amb la mateixa tranquil·litat i el mateix aplom amb que un rei portaria sa corona. Ningú no dona ordres ni cal. El desordre general no és més que la conseqüència de l'aplec de l'ordre propi de cadascú amb el dels altres, tant si lliguen com si no. Homes de criteris estètics oposats i de conviccions ètiques dissemblants, s'ajunten, de grat o per força, en els mateixos diaris o revistes, en un assaig de convivència difícil d'aconseguir. Fins quan durarà? Tota la confusió actual i àdhuc les lleus afinitats que uneixen ja petits aplecs dels nostres escriptors, no és altra cosa que la romanalla en liquidació dels grans debats floralista i noucentista. Cal que ens fixem ben bé en això, i que no ho oblidem. Ens han precedit dos grans moviments intel·lectuals, que ens han donat la força el primer i la destresa el segon. Toca a nosaltres, ara, treballar amb la mà dreta i defensar-nos amb la esquerra. Si volem donar a la poesia catalana aquell toc de gràcia que li manca, i que és el passaport d'eternitat que en un moment diví de llur existència fa definitives les grans literatures del món, aquell coixí on els escriptors futurs poden deixar-se caure i reposar després de totes les aventures ideològiques, cal que no ens entretinguem massa amb eterniments pels homes i les obres anteriors a nosaltres, ni amb minces qüestions de vanitat o d'amor propi ferit.

Interessa la salut de la poesia catalana; no interessa el nom ni la glòria ni la vida de cap de nosaltres. En la fúria del combat podem ferir-nos nosaltres mateixos; però sempre tindrem una llei moral prou

forta que ens permeti estrenye'ns novament la mà, i oblidar, i començar de nou. Per la persona dels artistes, tota mena de respectes; per l'obra dels artistes, cap.

Un dels aspectes d'aquell desordre influeix, amb certa gràcia, la crítica. Fa pocs anys, la crítica catalana semblava una escola de ball: salt, giravolt, pas i reverència. De tant en tant una veu:—Cal garbellar, cal castigar; convé crítica, molta crítica! Escrivim massa i critiquem poc!—I ara, amb una constància que enamora, davant la dèria crítica que se'ns emporta, surten veus dient:—Critiquem massa i escrivim poc! Som masses a comentar i pocs a treballar! Menys crítics i més creadors!—Però jo dic: Per ventura la crítica no és creació? I no cal, per ventura, començar criticant i acabar escrivint? Tot el mal de la nostra literatura no estarà en haver escrit i escriure sense criticar abans? Si el noranta per cent dels poetes catalans comencessin criticant-se ells mateixos deixarien d'escriure, amb la qual cosa evitarien que els criticuessin els altres. La crítica és la flor i l'obra perfecta el fruit. Escriure després de criticar és anar a la font de l'art; escriure sense criticar és quedar-se a beure al xaragall. Tara racial dels catalans, aquesta; l'home que pensa i que escriu el que pensa no ha de restar mai a mig camí; cal que vagi sempre a la font de les idees. Heu's aquí el basament d'aquest article.

La lluita actual es planteja així: poetes responsables contra poetes inconscients. Raó contra intuïció. Jerarquia contra anarquia. Si prenem qualsevol d'aquests escriptors espontanis que tant abunden (encara, Déu meu, encara!) a Catalunya, i li demanem que cosa és un poeta, és gairebé segur que us respondrà angelicalment:—Un home que escriu versos!—I no; jo crec que un poeta potser és, en principi, precisament un home que no escriu versos; simplement: un home. Els versos, si Déu vol, ja els escriurà més tard. Prenem, doncs, l'home; encarem-lo amb la vida, com Edip amb l'esfinx; si s'entrega, tindrem un principi d'escola; si es retreu, un altre. De la vida exterior en treurà les imatges; de la vida interior, les idees. Idees son

columnes i imatges son estàtues en la façana del palau dels versos; les idees l'aguanten i les imatges el decoren. Quan haurem encarat l'home amb la vida, caldrà tapar-li els ulls i encarar-lo amb ell mateix. L'home amb la seva ànima, tot sol. Es l'home que parla davant Déu que calla. Es el moment de la poesia pura; i l'obra única i eterna i perfecta d'aquest moment diví, és aquell model de literatura que està per damunt de totes les literatures, el model modèlic de la poesia: Els Salms de David. Ara bé; l'home sol, encarat amb ell mateix, i dient-nos el que pensa, tal com ho pensa, esculpint la tenebra i la claror del seu Esperit amb el cisell del fons i el martell de la forma, té de resoldre un enigma; si el resol, és un poeta complet; si no el resol, un poeta parcial. En el primer cas és un poeta que beu a la font de les idees; en el segon, s'atura al xaragall. Heu's aquí l'entreforc que fa errar de camí la majoria de poetes catalans, àdhuc els nostres més grans poetes; un Verdaguer, un Maragall, un Costa Llobera, un Guimerà, tenen moments de gran poeta, moments en que beuen l'aigua a la mateixa deu de les idees, i són aquells moments en que els seus versos s'esgarrifen amb un tremolor sagrat d'humanitat i de divinitat, que s'encomana i ens fa ésser, per un instant, tan alts com ells; però al costat, veiem les caigudes, els versos de replè, les idees de manlleu, l'aigua poètica beguda al xaragall; és que en lloc d'anar a la font eterna s'han aturat a la cadolla pròpia. Hi ha hores, en la vida de les literatures, en que un estol dels seus poetes es troba al peu de la font de les idees, i és el moment més alt de l'art d'aquell poble. La majoria de pobles del món, coneixen aquestes hores i en frueixen per sempre el record; Catalunya no l'ha tocat encara. Mentre no el toqui, serem uns primitius; quan el toqui, serem uns clàssics. Per nosaltres, i pels que vindran. Mes, ai! l'enigma, qui sabrà resoldre'l? Sigui qui sigui, nosaltres hem de fugir sempre dels replans i de l'herba blana, dels xaragalls i de l'aigua mansa; i caminar muntanya amunt a la recerca de la font primera. I en l'acte de la creació, el poeta sent dintre seu, sense veure'n el doll, però escoltant-ne la cançó, la gran corrent de l'aigua remeiera; i en abeurar-hi l'Esperit, en un segon de miracle i de gran claror, veu l'enigma que es resol per si

mateix; però fuig i no torna. Cadascú de nosaltres n'ha entrevist la solució definitiva en l'instant de compondre. Però en provar de fixar-lo i definir-lo les paraules fugen i el sentit s'esquitlla. Jo diré la meua manera de resoldre'l, com qui porta un llum encès al damunt de l'altar del Sistema.

Les idees, en la poesia en vers, fan, en l'acte de la creació del poema, com els quatre braços d'una creu d'estrelles, centrats per un cercol de lluna, que és el sisè sentit. D'idea a idea, com d'estrella a estrella, el poeta especula i suma i resta, en una dionisiaca furor pitagoritzadora. I el procés de la composició del poema va assenyalat i ordenat pels noms mateixos d'aquells quatre braços de llum: Raó poètica, expressió poètica; raó retòrica, expressió retòrica.

Quan el poeta sent, per símptomes múltiples, que l'obra va a crear-se, la intuïció i la reflexió, l'encaix exacte del món intern i el món extern, la aliança justa del fons i la forma, l'equilibri de les imatges i les idees, no s'ha produït encara; damunt l'escut d'armes de la seva ànima no hi ha distintiu; és el moment en que les idees s'encenen pel xoc de la sensibilitat i l'intel·lecte; és el moment més compromès de la creació; un lleu desviament de les imatges, i el poema sortirà esguerrat i desproporcionat; és l'instant en que es teixeixen els fils de llum de les idees amb el foc de les imatges i el flam de les metàfores, mentre la lleu fumera blanca de la emoció munta suauement i fa plorar els ulls del poeta; és el moment caòtic de la creació, l'hora del zig-zagueig i de les oscil·lacions nervioses dels sentits, i del tumulte i l'aiguabarreig dels pensaments, com en un terratrèmol que sotraquegés totes les ciutats il·lusòries del cor i del cervell; és l'instant de produir-se la primera matèria poetitzable, que haurà d'ésser polida totseguit; en els poetes clàssics, és el moment del màxim equilibri; en els romàntics, el del màxim desequilibri. Es l'acte de la raó poètica.

Però una volta aconseguït el fang cal donar-li forma; posades en moviment totes les forces del cos i de l'ànima, caldrà canalitzar-les, buidar-les en dipòsits perquè no s'escampin i es perdin; i el poeta té les eines dels sentiments i les sensacions, de les escoles i els sistemes, de la experiència adquirida en l'estudi i en el viu-

re, i tot això li servirà per domesticar les forces tumultuoses, com aquell qui llença un xarxat de corda i plom al damunt d'un senglar ferit; allò que el poeta ha sentit tan desfermadament dintre seu, cal que ho escampi perquè ho sentin els altres; és com la dona casolana que pren la teia de la llar per encendre el canalobre; és el moment de prendre amb les mans la gran ventada lírica que li agitava els dintres. Es l'acte de la expressió poètica.

Vora el poeta, quan crea, i ajudant-lo, hi ha els altres poetes i els prosistes, tots els autors companys seus en el dolor i la joia de crear; i cadascú li porta la paraula i el consol i el consell propi; i entre tots fan com una doble renglera de fantasmes daurats que li aclareixen la cambra amb llur propi cos; cada obra, cada llibre, es la cruïlla d'un laberinte on no és permès perdre's ni dubtar; cal tornar concret, traduir en paraula viva o en paraula morta, en paraula jeràrquica, tot el raig de claror que et floreix a les mans i et degota dels dits; i escullir amb encert únic, i sense perdre temps, la forma i el fons que més convingui al grau d'escalfor de la matèria poetitzada; és l'hora de l'artífex, de l'obrer que coneix l'ofici, del poeta que té una tècnica i se la fa valdre; cal escullir d'un sol cop d'ull el lèxic, el color i el matís, el so i el perfum, l'ombra i la penombra que convinguin a les idees i les imatges que es refreden; i saber-ne explicar els motius a qui els demani. Es l'acte de la raó retòrica.

Però una volta aconseguït això, tot el soroll de la fosa del poema s'apaga i mor; les paraules, ben encaixades dintre del vers, s'asserenen i s'adormen; tranquil·lament, el poeta va mirant-les, rectifica les positures, desplega el braç de l'una, gira una mica la testa de l'altra o redreça el cos caigut i abruga els peus de la de més enllà; un poema llest fa l'efecte de la cambra dels fills quan el pare els guaita des de la porta, a mitja nit, mentre la mare gombolda la mainada. Cada paraula és al seu lloc, com cada imatge, cada idea. I el poeta és recrea contemplant l'obra ben feta. Es l'acte de la expressió retòrica.

El poema està llest; però després de crear-lo resta l'adoloriment del part. Aquell poema es un fi, però també es un medi. De poema en poema creix l'obra, però també el desig de

perfecció. I el poeta que ha començat a escriure penjat del braç d'un altre poeta anirà fent noves coneixences, i un poeta n'hi portarà un altre, i un grup de poetes el farà caminar cap a un altre, i dels grups a les escoles, i aquesta és la embriaguesa dels festivals del pensament. Aquest no parar mai, aquest plantejar problemes, i resoldre'ls o no resoldre'ls només pel gust de plantejar-los, aquest beure un glop de poesia en cada xaragall per anar remuntant la corrent de mica en mica, fins poguer beure l'aigua fresca al mateix doll original, a la font de les idees. Quin poeta que sigui veritablement poeta podria dir mai, en poesia:—Aquí m'aturo i d'aquí no passo?—I després dels poetes i els grups i les tendències i les escoles, venen les nacions, cada una amb una raó i una expressió poètica pròpia, i de cap altre poble més. Quin escriptor podrà tancar-se al seu poble o al d'elecció, i negar-se a conèixer l'obra dels altres? I després de les nacions, les edats; que la poesia pura, la poesia eterna, és igual ara com al principi del món; que no hi ha poetes o poetesses d'aquest o d'aquell poble, sinó homes i dones que pensen i senten i parlen igual a tot el món, quan han anat a beure la poesia a la font de les idees en lloc de deturar-se als xaragalls. D'Esquil al Dant hi ha un abim de cossos i d'ànimes impossible de franquejar, però de l'un a l'altre d'aquells grans poetes hi ha una cadena de paràboles que els agermana en Esperit; i de Sófocles a Goethe, una altra. I quan la nit dels dos primers i la llum dels dos darrers s'uneixen en un sol home, i apareix Shakespeare, no hi veiem més que la confluència natural de dues maneres poètiques. Perquè? Perquè com a grans poetes que eren havien begut tots ells, l'un amb un casc guerrer, l'altre amb un got d'argila, l'altre amb un càlzer de cristall, l'altre amb una copa d'or, l'aigua pura de la poesia a la font de les idees. No s'acaba mai, la feina dels poetes. Es un treball de purificació constant i d'elevació ininterrompuda. A cada nova lectura, a cada nova coneixença, en art, cal cercar la font, i endevinar els camins que han servit a l'autor per arribar-hi. Com en un joc de ressons, les idees s'uniran a les idees, i no hi haurà pel poeta que així es disciplina cap recó enfosquit ni cap pensament amagat en

a raó i la expressió retòrica i poètica dels homes i les dones que han fet avançar l'art abans d'ell. No farà com aquests escriptors, tan abundants a Catalunya, que escriuen molt en vers però no fan avançar ni un pas la poesia. Són els eterns repetidors, els que fan el que veuen fer, els bromerots del rusc de la poètica. Escriurà un poema, escriurà una sola ratlla de poema, i en això sol ja serà ell sol, i ningú més. Si aquella ratlla es perdés sense el seu nom, temps a venir hom podria saber-ne l'autor només pel so i per la claror originals, que serien seves i de ningú més. Perquè hauria begut, directament, a la font de les idees. I el tracte, sempre avançant, amb cada home i cada dona, i amb l'obra d'ells i d'elles, acabarà per formar dintre del seu Esperit una font de

doble doll la veu de la qual no serà ja la dels homes i les dones, sino la de l'Home i la Dona. Tots els homes en un, totes les dones en una, heu's-aquí el somni daurat del veritable poeta. Fer-se l'Home i la Dona, amb l'experiència de tots els homes i les dones coneguts en la vida i en els llibres, heu's aquí una tasca divina. Crear-se l'Adam i l'Eva ideals, fent al poeta igual a Déu. I quan siguin creats, unir-los; i aconseguir-ne el fill, que serà l'obra perfecta, l'Euforió espiritual, infinitament mes bell i noble i radiant que el fruit del llit de Faust i Helena...

Però ara m'adono que tot proposant-nos arribar a la font de les idees havem arribat pura i simplement, però lògica i naturalment, a la font de la vida.

A. ESCLASANS

KANT I LA CULTURA CATALANA

(REFLEXIONS DE CENTENARI)

L'il·lustre director d'aquesta revista m'ha demanat suara unes notes en memòria de Kant. Però en un lloable afany de justa concreció em va precisar el tema, manifestant-me el seu desig que parlés de la influència kantiana en la evolució cultural de la nostra terra.

La perplexitat del primer moment es va convertir al cap d'una detinguda reflexió en decisió definitiva: resolts a parlar de Kant i de cultura catalana hem arribat a una conclusió negativa: la influència de Kant sobre el nostre desenrotllament ideològic és, en realitat gairebé nul·la. Kant no ha penetrat amb profunditat en els nostres medis intel·lectuals.

La importància d'aquesta constatació és de conseqüències incalculables. La irradiació kantiana en el segle XIX és enorme. Tots els àmbits de la cultura europea estan amarats del seu esperit: ciència, moral, política, religió, s'estremeixen al seu contacte. El segle XIX és tot ell kantià o antikantià, que és una altra manera d'ésser kantià.—Així com el pensament modern prekantià gira entorn de les idees de Descartes—constitueixen amb tot rigor dos segles cartesiàns—tota la meditació europea vuitcentista

volta entorn del pensament de Kant. Els temes essencials són donats per ell. Kant exerceix una veritable fascinació sobre la cultura que immediatament hem heretat. Ara be: si la cultura europea en el segle passat és en una o altra forma kantiana, un poble que, com el nostre, ha viscut allunyat d'aquest pensament, ha viscut tranquil·lament al marge d'Europa.

No val a parlar de figures catalanes distingides que han conegut—directa o indirectament—i fins comentat i discutit les idees de Kant. Els noms eminents de Balmes i de Llorens ens venen involuntàriament a la memòria, però cal fer notar, en primer lloc, que ambdòs restaren sense influència en la nostra terra, solitaris allunyats del seu contorn i que quan el primer va decidir-se a exercir una influència real, va deixar Kant a la seva biblioteca i intervingué activament en el problema de la successió del tron d'Espanya. (1)

No cal dir que si en l'ordre del pensament

(1) Cal advertir que estem convençuts que si la genial figura de Balmes hagués caigut en un medi més propici hauria pogut iniciar amb més intensitat filosòfica tal volta—a la nostra terra, el moviment que contra Kant—és a dir al voltant de Kant—va suscitar a Louvain el cardenal Mercier.

pur la influència és gairebé nul·la molt més ho serà encara en les esferes derivades de la literatura, la moralitat, el dret... El romanticisme català és un moviment reflexe sense un contrapunt ideològic que li dongui consistència i fondes arrels... Maragall és tot el contrari de l'esperit idealista kantianista i fins amb Goethe les seves afinitats són molt més perifèriques del que a primera vista podria semblar.—

Les causes d'aquest aïllament que ens ha mantingut fins ara tan radicalment separats de l'ambient cultural d'Europa són probablement molt complexes. En el que segueix tractarem de posar-ne de relleu una de les més fonamentals. Per a aconseguir-ho caldrà insistir sobre alguns temes centrals de la cultura moderna concretats d'una manera eminentíssima en el sistema de Kant.

En iniciar-se els temps moderns amb el resplandor renaixentista es verifica un descobriment de importància formidable. Els homes del Renaixement, plens de fantasies pitagòriques i platòniques es proposen demostrar que les coses són *números*. I en efecte, darrera d'un treball metòdic, estricte, minuciós, l'experiència els demostra que les coses en veritat són *números*, és a dir, que es regeixen per lleis numèriques, riguroses, matemàtiques... Iniciada per Vinci, Copèrnic, Kepler, Galileu, la física matemàtica arriba al seu estat perfecte amb els desenrotllaments de Newton.

La nova ciència oposa al món sensual de les apariències un món ideal de realitats. El que *sembla* no és. En *realitat* les coses són les construccions geomètriques de Kepler, Galileu, Newton... La sensualitat es simple apariència. La realitat és numèrica, matemàtica, racional, ideal... Amb la nova física neix el nou idealisme... Així com els objectes *aparents* són imprecisos, inconexes, subjectius, contingents, el món construït per la física matemàtica és precís, objectiu, universal i necessari. Els objectes matemàtics són eternals i eternament immòbils i se'ns imposen amb absoluta necessitat.

Però la nova ciència planteja immediatament un greu problema. Descartes el percep amb tota precisió i el posa en la seva elegant metàfora del «malin génie». I si hi hagués un «malin génie», un déu ple de perfídia que ens enga-

nyés? Es a dir: les construccions matemàtiques són universals i necessàries però en definitiva són idees, construccions ideològiques, creacions del nostre esperit. Quina certesa podem tenir de la seva existència real? Qui ens respon de la correspondència objectiva d'aquesta creació espiritual? És el problema fonamental de tota la filosofia moderna.

Conseguida és la solució cartesiana: demostrada la existència de Déu per l'argument ontològic, Déu salva la física i el món que representa. Kant accepta el problema cartesiana i en fa l'objecte central de les seves meditacions. Però en rebutja la solució. El problema es replenteja amb tot rigor. Com és possible partint de la consciència construir un objecte independent?

Kant comença la seva meditació amb una sèrie de distincions estrictament tècniques, conegudes de tothom: Kant distingeix amb tot rigor judicis *analítics*—explicatius—i judicis *sintètics*—amplificatius—judicis *a priori*—universals i necessaris—i judicis *a posteriori*—particulars i contingents.—Els primers constitueixen un món ideal, els segons un món real: els primers ens donen necessitat però no realitat—són les idees matemàtiques de Descartes;—els segons ens donen una apariència de realitat però són insegurs i incerts—són el coneixement vulgar, la cera que s'esvaeix de Descartes. Les sensacions són «reals» però subjectives, contingents. Les idees són *objectives* és a dir universals i necessàries però són creacions de l'esperit. Com trobar un món ideal i real—necessari i existent? Necessitem judicis sintètics i a priori. La física els necessita per a la seva possibilitat. Com són possibles?

En altres termes: com és possible el progrés de la ciència? De fet la ciència avança per síntesis successives. La matemàtica, la física i la metafísica s'apoiem en judicis sintètics. Però el coneixement científic és vertader, exacte, universal necessari... Com és possible sent així que sigui al mateix temps sintètic? Caldrà que hi hagi proposicions universals i necessàries sintètiques. De fet és en efecte així. Quin és el fonament de la seva possibilitat?

La física matemàtica portada a la seva perfecció per Newton té la pretensió de valer per a les coses reals i no d'una manera aproximada sinó d'una faiso matemàtica i exacta. La física

té la pretensió de parlar de les coses reals abans de que existeixin. La astronomia prediu la posició dels astres amb extraordinària anticipació. El cas de Leverrier és en aquest sentit exemplar. Com és possible que la ciència actual prèvia a la realitat dicti lleis a la realitat?

En la experiència trobem una font de síntesi. Però és a posteriori. Tenim dues fonts, dos títols de coneixement; el principi d'identitat per a els judicis analítics; la experiència per a els judicis a posteriori. Però i els *judicis sintètics a priori*? De la solució d'aquest problema en depèn el valor de tota ciència car els judicis sintètics a priori estan a la base de tota ciència. Una vegada més: com és possible el coneixement a priori de realitats? Com són possibles els *judicis sintètics a priori*?

Tal és el problema fonamental de la filosofia moderna plantejat en termes kantians. Al seu voltant es desenrotlla tot el sistema filosòfic de Kant. Des de el punt de vista psicològic és el problema de la relació de l'ànima i el cos. Aquest, com tots els problemes fonamentals de la metafísica, es construeixen doncs al dors de la física matemàtica. La *nuova scienza* orienta tots els perfils de la nova cultura.

Ara bé: la íntima dependència mútua de la filosofia i la ciència no és un fet episòdic produït per l'enlluernament de la física matemàtica sobre els hereters del Renaixement. Això implicaria que Descartes fos al mateix temps que un gran filòsof, un gran matemàtic i un gran físic, que Leibniz fos un dels grans impulsors de la ciència matemàtica amb la invenció del càlcul infinitesimal, que Kant fos professor de física... Però en realitat l'abast d'aquesta constatació és enormement més ample. Tota filosofia es construeix en connexió i en contacte amb una ciència i el seu progrés corre paral·lelament amb el progrés científic general. La filosofia grega està tota amarada de geometria—la gran creació científica del geni grec—de la mateixa manera que la moderna està plena de física matemàtica—la gran creació de l'esperit modern. I si en el moment actual assistim a una aguda crisi del pensament kantianista i es senten a tot arreu veus que prediquen una superació, es en gran part mercès a una nova i profunda crisi de l'esperit científic. La matemàtica pel

camí d'un anàlisi subtilíssim ens ha posat enfront de perspectives insospitades enormement distants de tot el que s'hauria pogut imaginar, la física corpuscular, el descobriment experimental d'estructures intra-atòmiques, el descobriment precís dels fenòmens de radiació amb la reducció de radiació i matèria a un únic element energètic, la aplicació de la nova matemàtica a la nova física—teoria de la relativitat p. ex.—...han fet insuficients i definitivament inútils els clàssics esquemes de la física clàssica. Res d'estrany que la filosofia construïda al damunt d'ella experimenti una sèria embranzida.

Pero no es això sol: presenciem ademés la constitució de ciències noves perdudes fins ara en les vacil·lacions i els tanteigs. La biologia està actualment en un període constituent no molt divers del que passà la física en els temps renaixentistes. Ja de llarg temps constitueix un tema de preocupació filosòfica i les idees kantianes sofreixen per la seva influència importantíssimes correccions, però avui exigeixen ja una total revisió de la ideologia tradicional. La psicologia més jove encara anuncia nous i profundíssims capgiraments. Les ciències de la cultura, les ciències històriques en el sentit més ample de la paraula fan sentir la seva veu heterodoxa... L'edifici renaixentista portat a la seva mes alta perfecció per obra de Kant s'esquerda per tots costats.

La filosofia i la ciència neixen juntes a les costes radiant de la Jònia i des de aleshores no es tornen a separar. I les èpoques de màxima convivència són per ambdues les èpoques de màxima gloria. L'esperit especulatiu que les crea és el producte grec més genuí del geni grec i constitueix la característica més preuada de la cultura europea, moderna heretera directa de la cultura hel·lènica. A Grècia neix la especulació pura, la pura filosofia desinteressada, l'esperit racionalista insaciable de claretat...

Des de aleshores s'ha fet impossible anomenar filosofia a un sistema d'acudits. Quan contra el sentit comú i per damunt d'ell neix la ciència, la filosofia deixa d'ésser un comentari mes o menys enginyós i paradòxic a les donades del saber vulgar. Cal que la filosofia es vagi construint al damunt del pensament més

selecte i el coneixement més ple d'excel·lències és en cada moment el que ens dóna la ciència.

Ara es compendrà perfectament perquè Catalunya no ha rebut cap influència de Kant com no ha rebut gairebé cap altre influència filosòfica, perquè ha prevaletcut aquí la vaga divagació fantàstica i anecdòtica sobre el rigor de una veritable filosofia, perquè els homes que per acàs parlen ací de coses més o menys filosòfiques donen sempre una lamentable impressió d'*aficionats* o de simples *causeurs*. La filosofia aquí s'ofega perquè li manca la atmosfera respirable que sols un ample desenrotllament científic li pot donar. I es que, és trist dir-ho, però cal confessar amb tota sinceritat que Catalunya ha permanescut al marge de la venerable i gloriosa tradició hel·lènica. Mentres altres la prosseguien amb perseverància i ferma voluntat nosaltres ens hem entretingut *jugant als grecs* i fent cabrioles més o menys mediterrànies però totalment estèrils.

Si volem continuar parlant del nostre *esperit mediterrani* caldrà d'una vegada que deixem de mirar cap a Grècia i ens referim amb més justesa a l'*esperit fenici* o si es vol a l'*esperit romà*... Sols així s'explicarà la constant i mai acabada aversió del nostre poble per tot el que signifiqui investigació científica, metòdica i rigorosa, la rialleta burleta i la plebeia rialla insultant... Es comprèn perfectament que en pobles sobressaturats de filosofia i de ciència sorgeixi l'*esperit delicat* que posi de relleu amb

finura irònica els caires febles d'aquestes altíssimes activitats. Sols en un poble d'*esperit fenici* es comprensible que quan encara es careix en ciència de lo més elemental, homes grollers i plens de trista inconsciència es dediquin amb tanta freqüència a tirar carn a la fera adulant els més baixos instints per donar-se el gust de fer una pirueta literària o una paradoxa de mal gust.

Volem creure que la realitat que acabem de posar de relleu obeeix a causes perifèriques i per tant accidentals. Hi ha en efecte en el moment present una ampla floració científica: una escola ja il·lustre de biòlegs, matemàtics i físics distingits, historiadors, prehistoriadors, filòlegs... qui sab si en connexió amb ells i retiradíssimes, com correspon, les possibilitats d'un pròxim floreixement filosòfic... Però tot és fins ara delicadíssima planta d'invernacle que necessita totes les atencions i les més acurades sol·licituds.

Que els poderosos més fins d'aquestes terres copsin la importància incalculable—superior a qualsevol altra—que pot tenir en el futur la vida robusta d'aquests tendres brots!

JOAQUÍM XIRÁU PALAU

29-11-24.

POESIA CATALANA

SOMNI EN L'ILLA

El somni aquesta nit m'alleugeria
del cos i em duia per un blau camí.
Núvols i boires en la llunyania
no em podien seguir.
D'un vol anava a raure dins un illa
que brandava en la mar com una nau.
Un tall de roca negra fa de quilla;
i un palmerar, d'arjau
Era talment una rodona verda.
La llum feria l'espessor dels pins.
Un fil d'argent deixava en cada esquerdada
remor de corns marins.
Per on jo hi era anat poc que ho diria.
(El somni oculta les senyals del vol)
La rapidesa els ulls m'enterbolia
com un gris fumerol.
Una claror de mel regalimava
per l'aire humit que xopa el palmerar,
i difonent-se per la boira blava
me volia aturar.
El caient gronxadís de les palmeres
me blegava l'arc viu dels pensaments.
Com a xais, les onades més llunyeres
s'atansaven llisquents.
La frescor de les fonts angulejava
com si un ventet de mar la decantés,
i un lleu brandeig movia els fils de sava
dels joves tarongers.
Com era un somni, l'aire no tenia
ni una sobtada tremolor d'aucell,
ni al lluny desfeia la monotonia
el fum blanc d'un vaixell.
Jo no era sol. L'alè d'una donzella
estremí la llum tèbia del matí,
i escampà un dring suau la fontanella
moguent el rajolí.
Fresca donzella nua i regalada,
el ventre llis i clar com un mirall,
m'estemordia els cinc sentits a cada
giragonsa del ball.
Me'n distregué la guspirosa estela
que en l'aire blau deixava el sol ponent
i la blàncor lleugera d'una vela
per la lluna neixent.

L'illa sencera al meu entorn fonia
branques i fulles com un degotiç
de lleus perfums, abans el foc del dia
el somni no esvanís.

CANÇÓ

La vida sense l'esperança
és com un sostre que pesa arran de front.
Les hores capcinejen. Van girant-se,
correntia d'aigua sense pont.

S'apagaríen les estrelles
en els blaus paisatges de la nit
i l'alba que desperta les esquelles
dels remats, fóra un glaç per l'ull dormit.

El vol d'ocell que fa el desig
—ara s'allunya, ara s'atansa,—
cauria en terra arrossegant-se,
ombra no més d'un lleu trepig.

L'ull se clouria vacil·lant,
La llum del dematí li pesaria,
sense esma de mirà endavant,
esguard que's cansa de cercar la via.

Ombra no més d'un lleu trepig,
la voluntat se desfaria,
que la lligada del desig
inútilment l'estrenyeria.

Quan sentiríem que s'acosta
la veu poruga d'una amor,
no li faria el cor resposta.
Del dit relliscaria l'anell d'or.

La vida sense l'esperança
és correntia d'aigua sense pont,
somni poruc que vers la mort s'atansa
i glassa el pensament en mig del front.

EPIGRAMA

La corba de tes galtes, dolcíssima, no es feta
per relliscar-hi llàgrimes suaus,
si no perquè hi reposi, com una llum secreta,
el somriure que baixa dels ulls blaus.

ALEXANDRE PLANA

EL BALANÇ D'UN QUART DE SEGLE

LO QUE FOU «JOVENTUT»

Pel 1900 es produí perquè els que la fundaren havien begut a les fonts d'aquella *Renaixensa* que havia encarnat romànticament les enyorances de la raça i ens havia preparat un bell esdevenidor. Però *La Renaixensa* tenia la seva missió poc menys que finida, i nosaltres anàvem a actuar per compte propi, amb tota independència d'ella, si bé dintre de la Unió.

Feia temps que l'Oriol Martí, l'Emili Tintorer, en Salvador Vilaregut i jo erem amics d'En Pompeyus Gener, amb qui, en nit ja llunyana, havíem simpatitzat al teatre Romea amb motiu de l'estrena de *La Festa del Blat*. Molta part del públic i de la crítica havia fet una obstrucció indigna a aquell drama de tanta volada poètica i humana, i això havia dat lloc a que En Peyo, com l'anomenàvem, es guanyés la nostra admiració escrivint un dels articles més nobles, més generosos, més comprensius del geni d'En Guimerà, del seu teatre, de l'esperit genuinament català i de l'estat social de Catalunya en aquells temps. La nostra amistat amb En Peyo no s'havia interromput, i heu's aquí que ell la refermà de cop, en saber que havíem traduït la famosa obra de Rostand *Cyrano de Bergerac*. Aquell gran idealista que tot ho volia veure pel caire brillant i heròic, que s'havia entusiasmat amb les rebeldies d'En Guimerà, ¿com no s'havia de commoure amb les gestes cavalleresques i abnegades de Cyrano? Menyspreant la vida retreta i apàtica d'aquella gent nostra tan pobreta d'esperit i tan materialitzada, menyspreant les baixes ambicions i els oportunistes egoistes, En Pompeyus Gener, amb les seves poses famoses, les seves genialitats i fins les seves informalitats proverbials, tenia un cor senzill i s'ajuntava amb els que eren tot cor; i prop d'ells, fins quan deia extravagàncies, deixava entreveure un aristòcrata de la intel·ligència i del gust, com el bloc pentèlic mig desbastat fa pressentir la maravel·la de l'estàtua.

Com que del catalanisme ell en tenia un concepte més ample i enlairat que el que massa sovint es desprenia de certs dogmes absoluts, com que ell tendia en totes les coses a un millorament progressiu, com que a nosaltres ens sabia d'esperit independent, i com que, per últim, a tall de *Cyrano*, s'indignava dels hipòcrites, s'exasperava amb els pedants i no podia sofrir lo que ell amb frase pintoresca en deia «la serietat de l'ase», ben aviat va trobar-se

com el peix a l'aigua dintre la colla que anava a fundar *Joventut*. Recordant el *Cyrano*, ens nomenà cadets, i ell es titulà nostre capità. I així entre bromes i veres nasqué aquell setmanari famós que féu un gran bé a la Unió Catalanista, car alguns començaven a titllar-la d'encartronada, i amb l'aparició de *Joventut* es demostrà que dintre d'ella hi cabien tots i podien dir-se totes les veritats. Fou llavors quan escriguerem nostre programa declarant la guerra als interessos egoistes i personals, i a tot rastre dels antics fenicis traficants amb tot, fins amb la consciència, que en temps passats vingueren a infestar nostra raça; fou llavors que advocàrem pel sentiment i pel pensament pur, sense hàbits de banderia i de suficiència estúpida; i fou llavors quan afirmàrem que no érem ni una església, ni una capella, ni un definitori, ni una secta, ni un partit, ni tan sols una escola.

Així neixíem dintre del catalanisme tradicional: rejoventint-lo i dant-li expansió. Com és natural, no poguérem ni volguérem afiliar-nos a cap política que ens fos traba o agulló, i seguírem una direcció totalment divergent de la que havien emprès altres elements que es deien progressius també, que es separaven de la Unió Catalanista i aplicaven la llur ideologia a una resolta acció política, sostenint que sols així podia rejovenir-se i modernitzar-se la institució mare.

Més endavant, conseqüents als nostres principis de reconèixer i defensar la llibertat de tothom qui de bona fe obrava, haguérem de reclamar respecte pels que no pensaven com nosaltres i a la política recorrien. I així al cap de set anys de dir les veritats a uns i altres, a molts petrificats i a molts innovadors, pensàrem que ens aniríem gastant i acabariem per morir amb agonia llarga, com ella; i per a no repetir-nos massa en elogis i en anatemes, preferírem morir a temps, en plena salut i joves encara.

Podíem fer-ho, perquè no teníem «interessos creats». I potser fou aquest el nostre acte millor; perquè morint a temps, *Joventut* deixà un rastre diàfan, una estela de simpatia que no s'ha esborrat encara. Aquesta simpatia era deguda, més que als mèrits dels seus redactors, al caràcter franc, obert, arruixat a voltes, que a la

revista havíem donat. Un gran desinterès ens guiava. Hi havia apassionaments, però no egoïsmes. Ens estava privat fer crítica de l'obra d'un company de redacció, i, per lo tant, no eren possibles els elogis mutus, els trusts de capelleta. En l'apreciació de tot lo demés, llibertat completa per a la lloança i el blasme. Fer-se redactor de *Juventut* era restar-se amistats, dir lo que es tenia al cor pel gust de dir-ho, i sofrir les conseqüències d'aquell acte de vanitat o de justícia.

I quina fou la nostra labor? En el terreny filosòfic pot dir-se que En Gener, reverdint els lloers de sa juvenesa, s'excedí a sí mateix. Els articles d'En Tintorer s'imposaren i feren d'ell el primer crític teatral d'aquell temps. Els estudis literaris i els versos d'En Zanné l'acreditaren com un exquisit, en mig de la colla de realistes i de romàntics que erem quasi tots els demés. Les vibrants crítiques musicals d'En Pena apassionaven els filarmònics i els que no ho eren. Les ideologies d'En Pujolà fiblaven i dolien quasi en lo físic. Allí començà En Miquel i Planas la publicació de les «Històries d'altre temps», base de la importantíssima obra de bibliòfil que anà realitzant després. Allí hi cabien totes les tendències honradament sostingudes; allí s'admetien mestres i aprenents. En lo literari, hauríem volgut fer una selecció, però no podíem, i aquells de nosaltres que tenien l'esperit més refinat, el sacrificaven gustosos, comprenent que, si gaire es depurava, *Juventut* perdria tot el seu caràcter, i bona part de la seva eficàcia literària. I, dintre les normes de llibertat establertes, redactors i col·laboradors competien cada u des del seu terreny, i de vegades amb punts de vista ben antagònics, a fer de *Juventut* un periòdic obert a totes les idees, vital en tot el sentit del mot, que pogués ésser llegit i comprès pel poble i on trobés també matèria d'estudi l'intel·lectual. Per damunt la lluita de tots els dies destacà, serena i definitiva, l'obra purament literària dels escriptors ja consagrats per la fama, i més especialment la dels que entre nosaltres havien cercat acolliment i entre nosaltres es formaren. Les

dones també hi aportaren el seu concurs. Allí començaren a fer-se un nom la Carme Karr i la Felip Palma. Allí es publicaren els primers *dramas rurals* de Víctor Català, que amb ells es donà a conèixer com a prosista; i, en el folletí, la seva novel·la *Solitud*, i *Marines i Boscatges* d'En Ruyra, i traduccions dels novel·listes i dramaturgs estrangers més en voga.

El títol *Juventut* sembla indicar que sols els joves hi havien de tenir cabuda. Res més inexacte. Hi entraven joves i vells, els primers amb una gran il·lusió, els segons amb rialleta bondadosa pels entusiasmaments nostres. Aquests entusiasmaments agradaven, entre altres, a En Josep Pin i Soler, que un dia, davant les actituds i energies *guerreres* que gastàvem, ens assenyala la gent de l'entorn, la calitat dels enemics reals o imaginaris que combatíem. «Quina exageració!—vingué a dir-nos.—Per què remoure grossos penyals, que han d'esclafar gallinetes de Nostre Senyor?» I amb la seva ironia no ens volia pas ofendre, car ens venia a dir afectuosament que pecàvem per sobra de joventut, que no ens mancava cor, que donàvem tant o més del que posseïem, al revés dels que tot s'ho guarden; perquè la joventut és com la fortuna: hi ha qui arriba a vell sense haver estat mai jove, com hi ha qui, posseint moltes riqueses, ha nascut per pobre i és un pobre etern. En canvi n'hi ha d'altres que es mantenen amb el cor jove fins a la mort. *Juventut*, per assegurar-se'n, fins optà per la mort prematura. Jo confesso que la fatiga s'iniciava en mi; i això no era propi de joves, i no devia ésser.

I heu's aquí com *Juventut* nasqué i morí. Nasqué per condensació d'entusiasmaments patriòtics en una època de plenitud en que els interessos polítics, per una banda, i l'estatisme obstinat, per l'altra, havien de tenir la compensació d'una idealitat sense màcula. Morí quan, feta sa missió, corria el perill de repetir-se massa, de contradir-se o de contaminar-se. Sempre jove, sempre pròdiga, estrident a voltes, pecant en tot cas per excés i no per defecte, constituí de totes maneres un bell exemple i deixà llevar ben sana: *llevar de joventut*.

LLUÍS VIA

ALMANAC

L'ENDEMA DE CADA DIA. — A partir d'ara tornem al ritme quinzenal de publicació dels nostres quaderns. Ens acompanyen els amics de sempre i ens anima el daler dels artesans mentre esperem que l'obra bona i ben feta engrandeixi i coroní el nostre aprenentatge.

La especialització cada dia més accentuada de les publicacions periòdiques catalanes, ens permet de reduir les nostres seccions habituals *Els Llibres*, *Les Arts Plàstiques* i *Les Revistes* a una senzilla commemoració d'Almanac, deixant-nos més espai per a les altres campanyes doctrinals i informatives i per a les aportacions estrangeres.

CIUTADANIA. — Com podriem invocar la nostra ciutadania si adés ens deixem abatre els arbres i adés passem sense protesta que desfesomíin la intimitat de la nostra Barcelona de veres, aquella que no en sap ni un borrall de les pautes provincianes ni de les improvitzacions d'hotel guarnit per a les visites de compromís ni de la gloriola entristida de les casernes iguals, iguals, iguals que donen vida a les poblacions subalternes?

Nosaltres tenim més i cal que respectin el que *és nostre, de tots*, dels nostres avis també i encare dels nostres fills i dels què vindran l'endemà de demà.

Tant nostre com l'esperit, i potser esperit, elles mateixes son aquestes coses que constitueixen el barri de la Catedral i altres reconstruïbles de la ciutat: carrers, pedres, tombats de llum i racers d'ombra; ressó d'unes passes, odors de molces i de falsies, silencis que hi fan el repòs de la pluja i aldarulls que coloreixen les diades assenyalades de fires i de processons; botigues i figures humanes que en són el senyal, la tradició i l'esdevenidor.

I altrament que aixís, ni cal parlar-ne.

«CANÇONS DE TOTES LES HORES», DE JOSEP MARIA DE SAGARRA. — Un llibre d'En Sagarra sempre és un esdeveniment. Però aquest, en especial, és remarkable, perquè refà una seguretat, suara lleument trontolladora: «Cançons de totes les hores», afirma, per damunt de tot, la perdurança homogènia de l'autor del «Primer llibre de poemes», amb tots els guanys dels llibres posteriors, per escriu.

En son anterior recull, En Sagarra, havia vessat ràpidament a la mar, desordenadament desfets de coherència, inharmonics d'espiritualitat i de retòrica, els seus neguits freturosos i la seva avidesa contemplativament subjectivada. Però en el present llibre ja n'és fet un harmònic aquietament, on només perdura en alguna col·lecció («Cançons de les hores tèrboles») el derrotisme humà i l'aire formalment desvergonyit de «Cançons de vela i de rem»; però on figura en primer lloc, un esforç evident i explícit d'optimisme ultrancer.

Ja ho palesa el títol i els versos del poema inicial «Excelsior»:

Saps que la inútil pallarofa humana
ni surarà en les aigües del record—Mes ai,
cerca en el fons del teu reialme intern
alguna veu de ressonància pura
un amor molt més viu que la natura
que et faci creure que seràs etern.

I sembla haver estat precisament bona natura la que ha consumat la redempció espiritual del poeta. El cant revé precís, enriquit de noves adaptacions mètriques, de nous objectius lírics, importants troballes d'imaginació, de cançons sintètiques essencialíssimes. Apar que la fumera que voltava el poeta en la tempesta interior d'adés, hagi esdevingut la claror reposada i propícia d'un migdia asserenat, on les coses bateguin cada una amb el seu ritme normal, pletòric i excel·lent.

La seqüència concreta del «Primer llibre de poemes»—si calgués—podriem esmentar-la en un doble aparellament. El sentit racial, for-

tament aromós del terror de «L'home que llaura», té avui una ampla evocació de retrobança—dramatitzada en la forma de veritable monòleg (fruit, per repercusió, de l'adquirida habilitat teatral) en el poema oportunament titulat «El retorn» on «aquella gràcia de la mare terra» és dita plegadament, però la veu humiliadora i envellida del fill pròdig; afegint notables noves faisons d'expressió a la antiga tradicional lloança. I aquella rosa d'humida emoció narrativa, que manté perdurablement la fama de «L'hereu Riera», és recordada en el llibre que esmentem la «Balada dels tres fadrins», on s'insinua, amb una elegant i popular sobrietat el fons dramàtic, que és exhaurit a cor obert en la primerament esmentada composició.

I en remarcar aquesta, citem de passada tot l'esplèndid conjunt de les balades; des de la del Caminant, que és una magnífica ponderació del paisatge net del primer llibre i de l'humanisme decandit de la segona època de l'autor, en forta síntesi, fins a la pregonament realista de les nits; des de la rondalla imaginativa, on la fantasia s'aparella amb una esplèndida estructura formal, com és la de l'amor perdut o la del collaret, fins a la bellíssima i humana de les estrelles—perfecta adaptació catalana del sentit líric del gènere,—i la amarada de sentit misteriós i tràgic de Maria Teresa. Es aquest conjunt de balades, algunes d'elles d'un caient completament nou en la poesia d'En Sagarra, i d'altres, nou resultat complet de vells elements, un magnífic present a la nostra lírica, palesador de l'inaxhaurible vena poètica i creadora de l'autor.

Les «Cançons de les hores blaves», més lleus de pretext—algunes són un convit a l'harmonització,—decauen en alguns (com la de la rella, fins a versejar), però són generalment felices en l'expressió breu i sensible de moments natu-

rals, de personalització de l'instant en el món, tenen la precisa i ajustada «Cançó nocturna». en les quals són presos com a pretext aires populars, com en la «Cançó de les mudances», la de la viu, viu, la del marduix, etc.

En les «Cançons de les hores tèrboles», la expressió no s'enlletgeix tant com en el penúltim llibre del poeta, ni el pessimisme impietós hi és tan cru; però s'hi atansa, lleugerament com en una perillosa predisposició, ja en minva. En elles, i en altres escaducers moments del llibre, l'expressió es vulgaritza i la nitidesa lírica s'enllordeix de barroeria. Això ve una mica de la faisó desimbolta que en la construcció poètica té En Sagarra, desimboltura que li permet aconseguir, en aquest mateix grup, varietats mètriques arriscades i escaients als temes. Però aquesta temptació a relliscar devés el vulgarisme, a voltes aparentment només que per pruija anti-idíl·lica, hi espurnegen inevitablement de tant en tant: («i tot ho veig més clar que l'aigua clara»; «dins l'insípid color de la poncella»—«la claror barroca que fa el sol»; «aquell cant llepadet del rossinyol», etc.)

Aquesta desarmonia pervé a vegades de composicions com en «Dancing girl», i altres, que no tenen un pretext purament líric; és a dir, que llur contingut, és més aviat una anècdota, un pretext personal o una extravagància que voreja, venent la del reflexionisme romàntic del segle passat, com en «La intrusa» on és cantat el goig negligent del renunciament mundà i on apunta una expressió maragalliana («no ets pas que dintre meu ja siguis morta—però tu m'has tornat una cançó» si bé adaptada diversament aquí, en un sentit indiferentista

De les altres composicions individuals, apart de la primera cançó sentimental «O Estrelleta» i de «Soledat del cor» soliloqui monòton i més prosàic, en una segona part, que no l'altre antic cant del poeta «A la soledat» d'una seriosa força, i on la humanitat hi és generalitzada com pura valor lírica, esmentarem especialment el sonet «La vella cortisana».

En aquesta varietat formal també hi és escrit l'«Excelsior», i és la primera vegada que l'empra En Sagarra. «La vella cortisana», que reviu sensualment el goig pretèrit, només que amb la força passional del record, té una originalitat i precisió lapidària que ens evoquen plàsticament, vigorosament, la decadent voluptat. I el mot d'atzar «Epigrama», és un breu somriure maliciós, una contra-galania, com si diguéssim.

Finalment, les «Cançons de les hores nues», són un trànsit d'aquell derrotisme espiritualment negatiu a la pensarosa reflexió del més enllà, i així, un significatiu del to d'aquesta part del llibre. La «Cançó de la mort» forta i precisa d'aire, encara insisteix, amb imatgeria, adés gran, adés lleu, en la pregunta de la eternal destinació ultrancera i per confessar, paradoxalment i humana: «Deixe'ns viure aquesta vida—dolça mort».

La cançó, així en fer-se amiga constant d'En Sagarra hi ha guanyat aptesa, per expressar tots els moments humans sentimentals, amb riques varietats expressives.

FUMEROL D'ENCENS: DE MOSSEN JOAN CLAPÈS CORBERA.— De les temptatives líriques d'aquest autor, és sens dubte la present la més afortunada, per ésser també la que està més en harmonia amb el to i l'abast de les pròpies facultats.

El daler de confessió interior, de cara a Déu, amb la força lírica hiperbòlica de la contrició i el sentiment religiós engruixit d'imatgeria, omple la primera part d'aquest volum, té un contingut ben orientat i estructurat d'ideologia; palesa, certament una consciència artística i un respecte d'execució. Només s'hi adverteix encara, una feixuga defallença formal, un trontoll irregular de verb, una inharmonia—algun cop fins gramatical—d'expressió, i una lluita, per tant, encara primària, vers la bella claredat, asserenada i triomfant, de la fórmula definitiva de la creació que li batega en el fons de les paraules, amb un panteix més o menys informe.

Aquesta valor, la de la poesia re-

ligiosa i pregonament subjectiva que constitueix la primera meitat del llibre, és ço que en aquest més sobressurt. La disciplina formal del sonet, per bé que ferrenyament inadaptable a la deficiència retòrica, limita i equilibra si més no, les proporcions del contingut. Després, però, el viarany líric es decanta, desorientat, per altres carreranyes on ventegen rastres coneguts amb una desigual lleujor.

Una bondat inicial i essencial d'intenció, i el fet que allà on el poeta reflexa més verament la seva ànima sigui on millor reïx, li donen amb aquest llibre, un guany i un crèdit de valor moral, ultra l'escreix de valor lírica que li en pervingui.

O. S.

ASSENYALEM

— El llibre de J. Maritain: *Reflexions sur l'Intelligence* de bona consulta aquests dies de commemoració Tomista.

L'escola catalana nodrida dels comentaris del Doctor Torres i Bages, podrà fer bon diàleg amb llibres com aquest.

— *Une création du monde de nos jours*, per Pierre Sichel Cenzit, ple, suggeridor. Un xic dins el gust doctrinal de Jules Romains.

— *L'alba sul mondo*, per Gian Ranniero Paulucci di Calboli Giunasi, de la casa Studio Editoriale Facchi.

— Aquesta afirmació d'Azorín en el discurs de recepció a l'Academia espanyola: *Cataluña es Valencia y es Alicante y es Mallorca*, (pàg. 136 de *Una hora de España*, edició Caro Raggio).

— *La Histoire des lettres françaises de Belgique*, per Maurice Gauthiez.

— *La littérature flamande contemporaine*, per André de Ridder.

PIRANDELLO.— Aquest home i el seu nom, després d'haver donat la volta al món, han vingut a Barcelona, on ja els coneixíem sense haver-los vist. Han vingut els dos Pirandellos: el veritable i la seva màscara. Han reposat, han conversat, s'han deixat aplaudir del nostre

públic des de l'escenari del Romea. Però nosaltres, lluny del públic, havem apartat la màscara, i havem mirat als ulls, als petits ulls inquietos, d'aquest home del somriure àcid i la cara contreta i la barba mefistofèlica. I al fons del fons hi havem trobat un trosset d'ànima adolorida i arrupida que es donava vergonya de sanglotar. I li havem perdonat el teatre i les novel·les i les tombarelles i els malabarismes truculents. I li havem estret la mà, com si fos un barceloní vingut d'Itàlia.

GABRIELA MISTRAL. — Saludem la seva visita. Barcelona sembla que no n'hagi hagut esment. No podríem però, en aquestes hores amargues, gràvides de meditacions i esperançadores de rectificacions, oblidar el mestratge d'aquesta il·lustre plasmadora qui demana a Déu, en la seva *Oració de la mestra*, profunditat i simplicitat.

I encara *daler per enlairar d'esperit la seva escola de rajoles.*

LOUIS LE CARDONNEL. — El premi Lassèrre ha divulgat el nom d'aquest poeta reservat i pur, d'obra reduïda i austera abastament, segura per justificar, si calgués, que cap de les provatures de la descongestió avantguardista no ha fet minvar la glòria perenne de l'alexandri francès.

ROCA I ROCA. — Periodista fidel a l'ofici. Home catalanitzant de percepció dreturera avesada a totes les perspectives de la vida de Catalunya.

Bon cronista de Barcelona, deixa la bona memòria que ens fa dir: — Si hagués deixat escrites les seves memòries!

PUCCINI. — Aquest músic que ve de morir, representant de la nostra època, i de la grandesa i la emoció

i la sinceritat i la sensibilitat musical de la nostra època? Qui és que ha dormit tan homèricament en dir això? Que vol dir aquest «la nostra» època? Deu ésser, si per acàs, la època «dels altres!» Representant, si voleu, en música, del sector «industrial» de la nostra època, D'aquest sector representat en literatura per la corrupció refinada d'un Paul Morand, producte industrial d'alta qualitat. Animes industrials, cossos de ciment armat, ninots de carn que viuen amb màquina, heu's aquí la clientela pucciniana. Diu que Puccini ha mort... Però es que, per ventura, ha viscut mai, Puccini?

TZAR SALTAN, AL LICEU. — Si els russos ens donguessin una mica de llur humanitat, nosaltres podríem cedir-los-hi de bon grat una mica del nostre enteniment. Quin revulsiu, per nosaltres llatins, la música i la poesia i la novel·la d'aquest poble que sempre sembla que s'estigui formant! Anima russa, pobra ànima dolorida, que sofreix i ens ho diu, sense que la raó li aclareixi el sofriment i el sentiment. I com si això no fós prou, aquesta gran ingenuïtat en l'entusiasme! Per totes aquestes mercès, la estrena de Tzar Saltan al Liceu no pot deixar-nos indiferents a nosaltres, catalans, que tenim l'entusiasme i la ingenuïtat, però no sabem lligar-les.

CAL ESMENTAR:

— La honestat viril de Ramón Rucabado, ell tot sol contradint l'embadaliment de la ciutat badoca enganyada per la falsa propaganda comercial d'una casa editora de pel·lícules cinematogràfiques. Ja en teníem prou de multitut dansant al volt de les falses taules de la llei i és just que homenatgem l'home agoserrat de dir-ho públicament.

— Els mots de Paul Hazard referint-se a Marcel Proust de qui diu

que és implacable, que encisa i que esgarrafa.

— L'article de Manuel Reventós: *De l'essència i el valor actual de la democràcia*, que publica en el seu darrer número *La Revista de Catalunya*.

— Els cursets d'humanitats i de divulgació cultural organitzats per l'*Ateneu Enciclopèdic Popular*.

— El nou setmanari *La vie Catholique en France et à l'étranger*. (3, rue Garancière-Paris). En recomanem globalment el to i la confecció i específicament la informació que publica referent a la *Setmana dels escriptors catòlics*.

— L'estudi sobre l'avantguardisme literari a Catalunya que J. M. Boronat i Recasens ha començat de publicar a la nova revista *Juventut Catalana*.

— Que no és cert com afirma Ignasi Iglesias, aprofitant el centenari de Víctor Balaguer, que les noves generacions catalanes hagin estat injustes i cruels amb els propulsors de la nostra renaixença. L'obra de l'Aguiló i de Milà i Fontanals no ens és pas desconeguda ni havem negligit el mestratge que li escau. Coneixem el Pons i Gallarza. Coneixem l'Emili Vilanova. Coneixem els més amagats com el Gabriel Maura i l'Isidre Reventós.

I Víctor Balaguer?

F. Valls i Taberner ha escrit amb motiu també de la commemoració suara festejada.

En l'afany de proselitisme popular i immediat que hi ha en els seus llibres i en els seus escrits històrics radica la força i la feblesa de l'obra d'En Balaguer: força de difusió, feblesa de contingut com ha dit justament En Rovira i Virgili.

— El primer número de *Fuego*, publicació mensual argentina d'art i crítica. Assenyalem un estudi sobre l'home i l'artista en l'obra d'Ibsen, un comentari amb reproduccions de dibuixos de Xavier Nogués i una traducció de M. Poal-Aragall.

— La commemoració del IV centenari de Camões, per la revista *A nosa terra*.

Repetim, i no ens en cansarem a tots els qui pregunten què és, què vol, què significa LA REVISTA?

Un aplec de treballadors d'esperit, segurs que el que acosta els homes no és la comunitat incontrolada i còmoda de les opinions sinò la consanguinitat dels esperits.

Editorial Catalana, S. A.

Rambla Sant Josep, 16, pral.

BARCELONA

BIBLIOTECA LITERÀRIA

Les millors obres dels autors catalans i
les mes famoses de les literatures estran-
geres traduïdes pels nostres més il·lus-
; ; ; tres contemporanis : : : :
;

LA PUBLICITAT

DIARI CATALÀ

Administració:

Passeig de Gracia, 34

BARCELONA

RAMON SUNYER

JOIER

Corts Catalanes, 643

JOAQUIM HORTA

IMPRESSOR

GIRONA, 11

Historia de Catalunya

de N'Antoni Rovira i Virgili

Se subscriu a les següents llibreries:

Verdaguer, Rambla del Mig, 5.—Puig Al-
fonso, Plaça Nova, 5.—Editorial Poliglo-
ta, Patritxol, 8.—Nacional Catalana, Gran
Via, 613.—Llibreria Italiana, Rambla Ca-
talunya, 125.—Llibreria Catalonia, Plaça
Catalunya, 17 i a la direcció de Edicions
Pàtria, Diputació, 95. BARCELONA

TALLER DE JOIERIA

JAUME MERCADÉ

PASSEIG DE GRÀCIA, 46

LA REVISTA

QUADERNS DE PUBLICACIÓ QUINZENAL
Administració: Rambla de Catalunya, 125 - Telef. 850 G.

SUBSCRIPCIÓ TRIMESTRAL

Barcelona	2'50 ptes.
Fora	3'00 »
Quota de protector	15'00 »
Quadern senzill: 0'50 ptes.	

Tarifa d'anuncis per inserció

1 pàgina	50 ptes.
1/2 »	28 »
1/4 »	15 »
1/8 »	8 »

Publicacions de LA REVISTA

Darrers llibres publicats

<i>La Gesta dels Estels</i>	de J. SALVAT-PAPASSEIT	volum 53 de la Colecció
<i>La Joia del Camí</i>	d'ANTONI CLOSAS	» 54 » »
<i>L'Emotivitat Popular en el Cançoner de Catalunya</i>	de J. FORNELL	» 55 » »
<i>Entre la Crítica i l'Ideal.</i>	de J. M. LÓPEZ-PICÓ	» 56 » »

A PUNT DE SORTIR

Assaigs sobre els moviments socials a Catalunya en el segle XIX
per Manuel Raventós : Recull d'articles de J. M. Capdevila

LA REVISTA porta publicats 56 volums de la Colecció General, 6 volums de Lírics Mundials, 2 volums d'Escrits Polítics, 4 volums d'Artistes Catalans Contemporanis, 1 volum de Teatre i 2 Almanacs, formant un total de 71 llibres.

LLIBRERIA ITALIANA

DIARIS, REVISTES, PUBLICACIONS i LLIBRERIA GENERAL

Rambla de Catalunya, 125-Tel. 850 G.-BARCELONA

NOVETATS

APOLLINAIRE: <i>Inèdits.</i>	Ptes. 3'75	JORDANA C. A.: <i>Quatre venjances</i>	Ptes. 4'00
BADIA J.: <i>El pecat de la novícia</i>	» 2'00	LOPEZ-PICO J. M.: <i>Elegia</i>	» 4'00
CAMBO F.: <i>Visions d'Orient.</i>	» 4'00	SANCHEZ-JUAN S.: <i>Fluid (poemes)</i>	» 4'00
FILLION L.: <i>Nostre Senyor Jesucrist, segons els Evangelis, rústica enquadernat</i>	» 5'00 » 7'00		

GUIA CATALANA DE FERROCARRILS

Indicador general d'autòmibus i altres vehicles de transport públic de passatgers a tot Catalunya

Es publica cada mes

Preu: Una pesseta